

מראי מקומות - ביצה

ב:

א. שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי

בה, סתם לן כר"ש דמיקל, וכו'

תמה הבעל המאור (א), הא לקמן תמה הגמ', מי איכא מידי דבשבת שרי וביורה"כ אסור, וכן יש לתמוה לענין יו"ט, מי איכא מידי דבשבת שרי וביורה"כ אסור ולכן כ' לחדש דמה דאמר' שיש מוקצה שאסור ביו"ט ואינו אסור בשבת, היינו דוקא במוקצה ע"י מעשה שמותר ביו"ט ואסור בשבת, וכגון בקוע עצים מהקורות וכדו', דמאליהם הם נאסרים בשבת, כיון דאסור לבקוע העצים בשבת, ולכן אין אנו צריכים לאוסרם ביו"ט. אבל דבר שאין בו שום איסור אלא מוקצה בלבד, וכגון שנתפרקו עצמות מן הבשר, דעכשיו הרי הם מוקצין מאליהן, ולא מחמת שום מעשה איסור, ה"ה אסורים אפי' ביו"ט. וע' ברמב"ן במלחמות מה שהאריך לתמוה עליו, ופי' הגמ' כפשוטו, דהקילו טפי לענין שבת. ומה שהק' הבעה"מ מהגמ' דפריך מיו"כ, פי' הרמב"ן דשאני יו"כ, דקדושת יו"כ וקדושת שבת קדושה א' הם, ולא אתי לזלזולי טפי ביו"כ, וא"כ שפיר הק' הגמ' מי איכא מידי וכו', אבל ביו"ט שפיר יש לחוש שיזלזלו ביו"ט טפי מבשבת.

ב. וביו"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן, ומשום הכנה,

וקסבר... מאתמול גמרה לה, ורבה לטעמי' דאמה, וכו'

פרש"י, דיליף רבה מהכא דמוקצה דאורייתא. ותמה הרשב"א, א', דרבה התם הדר ב' מהא דסבר דמוקצה דאורייתא. ב', דאי מטעם מוקצה הוא, א"כ למה לי למימר דסבר רבה דכל ביצה דמתילדא עכשיו מאתמול גמרה לה, הרי אפי' אם גמרה האידנא נמי תיתסר, ואפי' ביו"ט גרידא, ומי"ש דדוקא ביו"ט לאחר השבת שייך האיסור. ולכן פי' דה"ק, רבה לטעמי' דמוקי לי' לקרא בהכנה דממילא, ומשום דאיכא אמוראי לקמן דלא ס"ל כן, אלא דכוונת הקרא לומר שיכינו בידים היום כדי שלא יבואו לעשות מלאכה בשבת. וע' בשטמ"ק מש"כ ליישב שי' רש"י מהסוגיא דפסחים, וגם כ' ליישב קו' הרשב"א מהא דאמר' כאן דמאתמול נגמרה וכו' דאה"נ, אם היתה נגמרה היום ג"כ היתה אסורה, אלא דהאמת היא דנגמרה מאתמול, והכוונה לאפוקי אם היתה נגמרה לב' ימים, דא"כ נמצא דכבר נגמרה בחול, וא"כ מותרת, וא"כ ביו"ט גרידא מותרת, משום דבאמת נגמרה בחול, וגם אינה מוקצה, משום דהתרגולת עומדת לאכילה, ואוכלא דאפרת היא.

ג. ואין יו"ט מכין לשבת

פרש"י, אבל סעודת חול לא חשיבא, ולא שייכא בה הזמנה, הלכך בא' בשבת בעלמא לית לן למיסר ביצה שנולדה ב', וכו'. והק' הקובץ שעורים (א), הא בפסחים מבואר דמוקצה אסור לרבה משום מלאכה, ומאי מלאכה שייך בא' בשבת, ולמה צריך רש"י לפרש כלום. ות' דצ"ל דאיסור הכנה הוא מאיסורי אכילה, דמה שמוכן מותר לאכול, ומה שאינו מוכן אסור לאכול, רק דזה אינו אלא איסור עשה, והא דלוקה שם הוא משום לא תעשה מלאכה, וא"כ הי' שייך לאסור גם ביום א' בשבת אם הי' שייך ב' הזמנה (וכ' דבזה א"ש גם מה ששייך ממשקה ישראל אצל מוקצה, דבאמת איסור אכילה הוא).

ד. וביו"ט שחל להיות אחר השבת עסקינן

כ' הרשב"א בשבת (קמט. ד"ה הכא, ציינו הגלה"ש כאן) שאין כוונת הגמ' לומר דמתני' מיירי ביו"ט שחל להיות אחר השבת, אלא ודאי בכל יו"ט מיירי, כמבואר בהמשך הגמ', וכוונת הגמ' לומר דמשום לתא דיו"ט שחל להיות אחר השבת נזר.

ה. מאתמול גמרה לה

פי' הר"ן (א. ד"ה ואוקמא) דע"כ גמרה מאתמול, דאילו לא גמרה, אע"פ שנתגדל מאתמול יהי' מותר, דאל"כ, ביו"ט אחר השבת היכי שחטינו, והלא נתגדלה בשבת. אע"כ דרק הגמר חשיב הכנה, מפני שאז מתחדשת ברי' חדשה לגמרי.

ו. והי' ביום הששי והכינו את אשר

יביאו... ואין יו"ט מכין לשבת

הק' הרשב"א, מהכ"ת דיו"ט אינו מכין לשבת, אדרבה, לימא דיום הששי הוי הכנה לשבת, בין אם הוא חול ובין אם הוא יו"ט. ותני' א' דלא אפשר, דהתם לגבי מן כתי', ומן לא הי' נופל בשבת ויו"ט, כדאי' במדרש. ב' הששי משמע דבא למעט, דכל ה' הידיעה למעט בא. ג' אם אפי' ביו"ט, א"כ ביום הששי למאי אתא, דאי להתיר בכל יו"ט, מהכ"ת לאסור, אע"כ בא למעט דיו"ט אינו מכין לשבת.

ז. א"ל אביי, אלא מעתה, יו"ט בעלמא תשתרי

פי' הרשב"א, דאביי שמע מרבו דמתני' אפי' ביו"ט בעלמא היא (וזה הרשב"א לשיטתו בשבת שהבאנו לעיל, דהמשנה מדברת גם ביו"ט בעלמא.

ח. שבת דעלמא תשתרי

הק' הרשב"א, הא מוקצה היא, דהא א"א לשחוט האם בשבת. והביא יש מתרצים דאליבא דר"ש הק', דלית לי' מוקצה. ומהרמב"ן תי' דכל דבר העומד לאכילה, אע"פ שקפץ עליו איסור שבת, לא יצא מהכנתו, ודעתו לאכול כשתבא לו שעת היתה, וא"כ, ביצה שבאה שלא באיסור שבת, הכנתה עליה. וע' מה שהק' על תירוץ זה מהא דפירות הנושרין מוקצין בשבת. עוד תי' דבדאית לי' חולה בתוך ביתו קאמר, דאז אין התרגולת מוקצה, דמותר לשוחטה עבור החולה.

ט. שבת דעלמא תשתרי

הק' הפני יהושע, למה זה ק' רק לרבה, הרי כ"ש לר"נ ק' דשבת דעלמא תשתרי, דהא בשבת סתם לן תנא כר"ש דמוקצה שרי, וביאר דהגמ' לא הק' מסברא (דהיינו ממעשים בכל יום שאוסרים בשבת), אלא דסמך על הברייתא דקתני א' ביצה שנולדה בשבת, וכו', ע"ש בביאורו.

י. השוחט את התרגולת ונמצא בה ביצים גמורות מותרות

הק' השטמ"ק, דמשמע דרק אם נמצאו בה ביצים גמורות מותרות, ולכאוי' ק' לר"נ, דאוקים למתני' בעומדת לגדל ביצים, דמשמע דאם הי' עומדת לאכילה, היתה הביצה מותרת. וכ' דכיון דלא קאי הא דר"נ, לא חש לאקשוויי, והביא מי"מ דר"ג ג"כ מודה להא דרבה דאסורה משום הכנה. ועוד תי' דאף דר"נ עצמו לא סבר להא דהכנה דרבה, אבל מודה דא"י מ"ד דס"ל כן, ויכול לאוקים הברייתא כוותי'.

יא. ואם איתא, ליגזר משום הנך דמתילדן ביומיהן

הק' רש"י, הא הנך דמתילדין ביומיהן גופיהו הוי גזירה אטו יו"ט שחל להיות אחר השבת, וא"כ הוי גזרה לגזרה. ותני' דמצי לאוקמי ביו"ט אחר השבת. והק' הרשב"א, מהכ"ת דביו"ט שאחר השבת עסקינן, וכ' דסתם שמעי', דבכל יום קאמר, וכ"כ התוס' ג"כ [אולם לכאוי' דברי רש"י אינם מיושבים, דכ' ד"מצי לאוקמי", ומשמע שאין כאן משמעות, אלא דיכול לפרש כן. וזה תמוה, האם עושים אוקימתא כדי להק' קו'. וצ"ע].